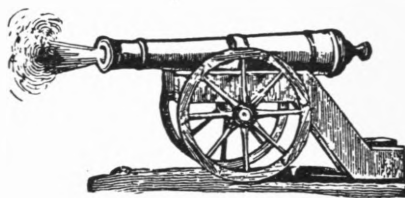

DEBAT

Af Erik Ulrichsen

Der er få instruktører det er mere interessant at drøfte end *Jean Renoir*, og derfor er det glædeligt, at *Werner Thierry* i sidste nummer åbnede en debat om ham. Han hævdede, at jeg undervurderede „Den store Illusion“ i min anmeldelse: „Mens illusionen for Ulrichsens kritiske blik faldt fra hinanden og blev til en hel masse små illusioner uden samlende midtpunkt, hævde den sig for mine øjne til en rejsning og et format, som den ikke havde, da jeg så den (et par gange) i årene lige før krigen. Det forekommer mig indlysende, at den ene, store illusion bag alle de forskellige illusioner og alle de krydsende linjer i Renoirs film er krigen, eller om man vil: krigens nødvendighed i menneskenes verden“.

Til gengæld finder Thierry, at jeg overvurderede „Le Crime de Monsieur Lange“ i min indledning til museets forevisning. Thierry er stærkt fristet til at mene, at „Den store Illusion“ er Renoirs mest klassiske værk, ja måske den eneste af hans film, der kan kaldes klassisk, og han antyder, at der i min forkærlighed for „Monsieur Lange“ ligger en uheldig tidstypisk tendens til at foretrække det antydede for det fuldenndte, det lunefulde for det klassiske. Thierry synes, at Renoir i „Monsieur Lange“ leger med en håndfuld mennesker og motiver, som aldrig er til at tage helt alvorligt.

Jeg respekterer den eftertænksomme tone Thierry's argumentation er holdt i, men han har ikke overbevist mig om, at jeg har jugeret forkert.

Jeg kan ikke finde det indlysende, at den ene, store illusion bag alle de forskellige illusioner og alle de krydsende linjer i Renoirs „Den store Illusion“ er krigen, eller om man vil: krigens nødvendighed i menneskenes verden. Direkte siger Renoir i hvert fald intetsteds dette, og hvis han siger det indirekte, så synes han mig ikke at sige det klart. Renoir fremhæver i flere episoder det absurde og tragiske, krigen fører med sig,

men han siger ikke, at Frankrig ikke burde have kæmpet den kamp. Han spekulerer ikke over krigens nødvendighed eller ikke-nødvendighed, illustrerer ikke det politiske problem. Hvad Renoirs hensigt med filmen end må have været, så synes den mig først og fremmest at fortælle om en gruppe menneskers af krigen stærkt belyste kontaktvanskeligheder – det er i øvrigt karakteristisk for Renoir, at menneskene og ikke ideen, det programmatisk, står i forgrunden. „Den store Illusion“ er i hvert fald kun pacifistisk i en yderst vag og vid forstand, og det er ikke mindst derfor, dens relevans til vor verden forekommer mig begrænset.

„Den store Illusion“ har mange kvaliteter, men det er den omvendte verden, når denne film, der ikke udmærker sig ved klarhed, kaldes klassisk, medens „Le Crime de Monsieur Lange“, som *Jacques Prévert* har tilført en klar ide (kapitalismens magt bør undermineres af kooperativer), og som udtrykker sig klart, kaldes mindre klassisk. For resten behøver den mest klassiske (ordet brugt stilbestemmende) film ikke at være den, der har størst chancer for at blive en klassiker.

Jeg finder, at *hverken* „Den store Illusion“ eller „Le Crime de Monsieur Lange“ er klassikere – Renoir-klassikeren *par excellence* er „La Règle du Jeu“, dette turde de fleste kritikere være enige om – men jeg finder, at „Monsieur Lange“ både er klarere og mere bevægende end „Den store Illusion“. Det er rigtigt, at Lange-filmene i konstruktionen lidt overdriver det legende (det var jeg også inde på i indledningen), men jeg synes i høj grad man kan tage personerne – kvinderne, Lange, hans kammerater, Batala – alvorligt. Det legende hos Renoir er i øvrigt ikke altid af det onde; i „La Règle du Jeu“ er legen på en meget gribende måde kombineret med det tragiske. Tragikomedien kan også være klassisk, i begge ordets betydninger.

I enquêten i sidste nummer om dansk film spurgte vi bl. a. „Hvilke typer film bør de danske selskaber koncentrere sig om at fremstille, hvis eksportmulighederne skal forbedres?“

I sit svar gav direktør *Lau Lauritzen* bolden videre til en række kritikere, deriblandt under tegnede, og sagde at det ville være ham en fornøjelse at erfare hvad kritikken mente. En sådan opfordring bør den evigt og altid kritiserende naturligvis ikke sidde overhørig.

Jeg er enig med *Gabriel Axel* (film med kendte navne, coproduktioner, film, hvori billederne er mere fortællende end dialogen), *Theodor Christensen* (coproduktioner, det udpræget danske og det udpræget internationale), *Hagen Hasselbalch* (ærlige, pæredanske, dialogfattige, billedudtrykfulde film), *Tørk Haxthausen* (dansk hverdag, dansk særpræg), *Bjarne Henning-Jensen* (typisk danske film om rigtige mennesker) og *Klaus Rifbjerg* (realistiske, karakteristisk danske film, der er præget af een kunstners personlighed og talent).

Mere konkrete forslag? Under almindelig uopmærksomhed foreslog jeg engang i et foredrag (trykt i „Perspektiv“ sommeren 1956), at man kunne forsøge at filme en af de danske vaudeviller – vel at mærke efter først at have studeret *Claude Autant-Laras* vittige og livlige „Occupe-toi d'Amélie“, der på raffineret vis blander det „filmiske“ og det „teatraliske“. Vore vaudeviller er lidt af en specialitet, de er pæredanske. Filmatiseringer af dem ville kunne udnytte nogle af erfaringerne fra den amerikanske filmmusicals eksperimenter, men burde naturligvis ikke efterligne den hollywoodske genre. Den amerikanske filmmusical synes at være ved at afgå ved døden, hvor fortræffeligt om vi nu kunne sætte ind på syngestykkets felt. Hvis en dansk vaudeville blev filmet talentfuldt og

intelligent, ville den i udlandet kunne virke spændende kurios og eksotisk.

Hermed siger jeg naturligvis ikke, at vaudevillefilm er hele problemets løsning eller at film af denne art bør være det endelige mål for danske producenter.

På et mere ambitiøst niveau kunne man foreslå film, der stærkt fremhæver ønskeligheden af divergerende parters rolige sameksistens, fordelene ved kompromisløsninger af konfliktsituationer fremfor konstant enerverende krig, nødvendigheden af tolerance og vilje til at forsøge at sætte sig ind i andres synspunkter – men vel at mærke film, der samtidig undgår at havne i liberale platituder, hvad enten de nu koncentrerer sig om det politiske eller det sociale eller det psykologiske, og som behandler emnerne uden en alt for tydelig ideologisk pegepind. Der er næppe nogen tvivl om, at film af denne art – hvis de ikke bliver sukkersøde, facilt optimistiske eller eskapistiske – i høj grad ville kunne appellere til verden som den er i dag. Det er ikke svært at se, hvor man kan finde råmateriale: I retssager, i ombudsmandens arbejdsfelter, i arbejdskonflikter, i det indenrigspolitiske liv i det hele taget, i uoverensstemmelser mellem den enkelte politiker og hans parti, i forholdet mellem forældre og børn og mellem ægtefæller, mellem kunstnere og kritikere, mellem fanger og fængselsautoriteter, mellem nationerne, i konflikter mellem den enkelte præst og kirken, mellem den enkelte lærer og skolen etc., etc.

„Ja tak“, vil man måske sige, „det er nemt nok at remse op, men *hvordan* går man i en dansk film i gang med alt dette, *hvor* findes f. eks. den, der kan skrive dramaet om *Thorkeil Kristensen* og *Venstre*“. Lad os da til slut nævne noget måske mere „realistisk“, noget det kanhænde er lettere at gå til. Hvorfor er *H. C. Branners* problematik omkring humanismens afmagt og styrke ikke blevet afspejlet i dansk film? Her ligger færdigt stof og venter på en filmbehandling, der ikke behøver at foretages af et geni for at blive tilfredsstillende.

Autant-Lara